

Mur

1163
ZAGAR Boštjan
Via Ruggero Nanna, 29
TRIESTE

GLASILO BENEŠKIH SLOVENCEV

Lit. 25.—

VIDEM, 16. - 30. NOVEMBRA 1953.

Leto IV. — Štev. 77

UREDNIŠTVO in UPRAVA via Mazzini, 10 - Videm-Udine

Naročnina: letna 500.— ltr, 6 mesečna 300.— ltr.

Raznarodovanje škodi raznarodovalcem

Ljudje, ki danes vladajo v Italiji še vedno niso doumeli kako škodi njihova raznarodovalna in diskriminacijska politika nasproti Slovincem v Italiji v največji meri njim samim. Tudi če javno priznajo, da je »kakšna črna paka« — kakor so se izrazili predstavniki italijanskih strank v Trstu v svoji spomenici poslani Organizaciji združenih narodov in v kateri prikazujejo položaj tega mesta — v pogledu postopka s slovensko narodno manjšino, ki živi v videmski pokrajini, ne napravijo ničesar, da bi to črno piko odpravili.

V zadnjih dneh se je razširila novica, da je prišel v naše kraje nek vpliven rimski parlamentarec, da bi se na mestu prepričal če to odgovarja resnici. Ime tega parlamentarca, ki nam je sporočil svojo željo, da bi se približal kakšnemu slovenskemu predstavniku iz Beneške Slovenije, nam je še neznan. Zanima nas, kakšen je njegov namen in če bo njegovo poizvedovanje v resnici napravilo konec težki pomanjkljivosti italijanske vlade v pogledu ravnanja z narodnimi manjšinami. Vse do danes nas uči izkušnja, da so take intervencije parlamentarcev služile bolj povečanju pritiska na naš narod. To dokazujejo tudi intervencije v parlamentu takih predstavnikov, kot so Carron in njegovi tovariši, ki so vedno zahtevali od vlade, naj zgradi nove šole v Beneški Sloveniji, toda italijanske šole, ker grozi tej deželi »slovenizacija«.

Stvar pa je vsekakor treba vzeti v resno presojo, ker menimo, da mora prav v sedanjem trenutku biti resno ocenjeno tudi naše vprašanje. Nedavna intervencija zastopnikov slovenske narodne manjšine v Italiji pri OZN ne more biti stvar zase in omejena.

Vlada bi se morala prepričati o potrebi spremembe politike nasproti Slovincem, ki živijo v Italiji. Vsemu svetu je že znana resnica, da morajo Slovenci, ki prebivajo v videmski pokrajini, živeti v največji jezikovni sužnosti in žalobno tudi njihovo mišljenje ni svobodno. Kdor koli pri nas bi pripadal kakšni slovenski politični organizaciji, bi ga smatrali kot protitalijanski element. Slovenske pridige kakšnega duhovnika so nekaj nezasiščenega za gotove italijanske politične kroge. Nekateri italijanski časopisi so celo obtožili nekega župnika iz Beneške Slovenije, da spletकारी proti državi samo zaradi tega ker je pridigal in učil moliti svoje vernike v njihovem materinskem jeziku. Tiste pa, ki so zahtevali manjšinske pravice, so označili kar za veleizdajalce.

Logično, da vse te podrobnosti ne morejo ostati nepoznane. Ljudstvo dandanes ni več, kot je bilo nekoč, ampak opazuje, presoja in pokliče še druge naj presodijo. Resnica se tako razširja pri nas in tudi onstran naših meja. Logična posledica je, da tako stanje škodi italijanski vladi in njenemu prestizju, bodisi v njeni notranji, kot v zunanji politiki. Ne dovoliti pouka v materinem jeziku tako majhnemu številu Slovincem, ki predstavljajo komaj 0,1 odstotek celotnega prebivalstva italijanske republike, je vse prej kot demokratično. In potem si še upajo voditi obrekovalno kampanjo nasproti našim jugoslovanskim sosedom, češ da preganjajo Italijane, ki žive v Jugoslaviji. Toda Italijani, ki žive v tej državi so zaščiteni in tamkajšnje oblasti celo podpirajo ponk njihove kulture in njihovega jezika po šolah. Nikomur ni prišlo na misel, da bi nad njimi izvajal kakšno raznarodovalno politiko. To nam potrjujejo tudi dopisniki velikih italijanskih časopisov v svojih dopisih iz Jugoslavije.

Zakaj ni bila italijanska vlada zmogljiva, da bi dala Slovincem, ki žive v videmski pokrajini, tistega, kar so že dobili Italijani v Istri?

Nekaj primerov razljudenja v Beneški Sloveniji

Pred sto leti je bilo izseljevanje skoraj nepoznano - Množično izseljevanje v oddaljene dežele je doslej velik obseg - Borimo se za to, da bi nam bil zajamčen obstoj v domači hiši - Vlada bi se morala zavedati svojih dolžnosti in omejiti izseljevanje

Beneška Slovenija je kot znano precej obsežno ozemlje, ki sega od reke Idrije do gore Quarana. V primerjavi z njeno površino, okrog 600 kv. km. je gostota prebivalstva precej nizka. Vendar pa nimamo v tem pogledu točnih statističnih podatkov. Pri vseh štetjih, ki so bila izvedena v Italiji, ni bila Beneška Slovenija nikoli vzeta v štetev kot posebna teritorialna enota, ker je zaradi njene geografske konformacije vsaj tretjina njenih vasi, ki gravitirajo na furlansko nižino, so del jezikovno mešanih občin in so vse številke, ki se jih tičejo navedene skupaj s furlanskim prebivalstvom na dotičnem območju. Nekaj podatkov o gostoti slovenskega prebivalstva imamo samo za tistih deset občin, ki so naseljene izključno po Slovincih. Po zadnjih podatkih bi bila ta gostota na kv. km naslednja:

Sv. Peter 121, Sovodnje 82, Podbonesec 78, Dreka 82, Grmek 68, Sv. Lenart 70, Srednje 65, Tipana 52, Brdo 38 in Režija

Prvi vtis svobodnega človeka, ki pride v cono B ali v tiste jugoslovanske kraje, kjer je v večini ali pa vsaj v znatnem številu italijanska manjšina, je zadovoljiv.

Po cestah, trgovinah, na ladjah, v pristaniščih, po hotelih, na športnih igriščih se sliši italijanska govornica; napisani na trgovinah so zelo pogosto v italijanski; napisi po uradih so nasplošno dvojezični....

Tam so italijanske šole, kinodvorane, ki predvajajo filme v italijanski; po cerkvah se molí in pridiga po italijansko, na pokopališčih imajo tudi novi spomeniki italijanske napise kakor oni starejši. Tam imajo italijanske kulturne krožke, italijanska umetniško-kulturna delavska društva, italijanske knjigarne in celo tednike in dnevnike v italijanski, kot »Voce del Popolo« na Reki.

ITALO PIETRA
v svojem dopisu z Reke objavljene v »Corriere della Sera« dne 1. septembra 1953.

18. Če primerjamo te številke z onimi po drugih deželah, ki imajo iste gospodarske in zemljepisne značilnosti kot Beneška Slovenija, vidimo, da je to poseben pojav samo za našo deželo.

Vzrok takemu stanju je treba pripisati v prvi vrsti množičnemu odhodu naših izseljencev v zadnjih letih. V preteklosti, uk. točneje pred sto leti, je bilo prebivalstvo pri nas mnogo številneje kot pa je dandanes. Tedaj je bilo izseljenstvo omejeno na posamezne, kmunj zaznavne primere in še to samo v nekaterih občinah v zapadnem delu dežele, kjer so ekonomske prilike najtežje. V Nadiški dolini ni bilo niti sledu izseljevanja delovne sile v inozemstvo. In tudi tisti redki izseljenci, ki so zapuščali čezelo, so bili predvsem krošnjariji. Zlasti so se odlikovali v tej vrsti potujoče trgovine Režija, ki so jih poznali tudi v dunajskem Pratu že v začetku XVIII. stoletja. Pozneje jim je izdala Marija Terezija za njihovo potovalno trgovino poseban cesarski patent, pod obliko »milostne koncesije«.

To obliko dejavnosti tretj nikakor ne moremo smatrati kot pravo izseljevanje. Potujoča trgovina je cela močnost tistim, ki so se z njo ukvarjali, da so se vrnili k svoji družini vsakokrat, ko so se vrnili v Furlanijo ali pa ko so šli v

pristaniško mesto Trst, da bi tam obnovili zalogo svojega blaga. V Režiji živijo še dandanes starejši ljudje, ki se spominjajo, kako so si njihovi starši naprtli ra hrbet za toj limonov in ga nesli vsdo Dunaja, kjer so razprodali svoje blago. Vso pot so napravili peš in tudi dobro zaslužili.

Nekateri videmski časopisi, ki so polemizirali z nami v zadevi množičnega izseljevanja Slovincem v inozemstvo, opravčujejo ta pojav kot splošen pojav, ki ga je treba pripisati povečanju prebivalstva in nezadostnim ekonomskim virom naše dežele. Ta trditev ne drži ker današnji ekonomski viri niso nič manjši, kot so bili pred sto leti, medtem ko se je prebivalstvo po nekaterih občinah zmanjšalo kar na polovico. Tipanska občina n. pr. je leta 1866 štela 4700 prebivalcev, danes pa jih ima komaj 2862 (po podatkih ljudskega štetja iz leta 1951).

Koliko je izseljencev iz Beneške Slovenije, nam ni bilo možno ugotoviti, ker

VAŽNO PRIZNANJE

La prima impressione di un uomo libero, entrando nella zona »B« o nelle località jugoslave che comprendono una maggioranza o una rilevante minoranza italiana, è soddisfacente.

Per le strade, nei negozi, sui battenti, nei porti, negli alberghi nei campi sportivi, si sente parlare in italiano; le insegne dei negozi sono, molto spesso, in lingua italiana; i cartelli degli uffici sono generalmente bilingui....

Ci sono scuole italiane, cinematografi che presentano film doppiati in italiano; nelle chiese si prega e si predica in italiano; nei cimieri i marmi nuovi sono coperti di scritte in italiano, come quelli vecchi. Vi sono circoli italiani di cultura, società artistico-culturali operaie italiane, librerie italiane e, addirittura, settimanali e quotidiani in lingua italiana, come »La voce del popolo« di Fiume.

ITALO PIETRA
in una corrispondenza da Fiume sul »Corriere della Sera« del 1. settembre 1953.

ni nobene statistike, ki bi se nanašala izključno na Slovence. Vsekakor pa nam lahko služijo kot dovoljno merilo podatki o tipanski občini, ker je ta pojav več ali manj enak tudi po vseh ostalih naših občinah. Na primer v Brdu, da omenimo še en primer, imamo sedaj 2.288 duš stalnega prebivalstva. V preteklem septembru se navaja za to občino kar 620 ljudi v inozemstvu (27 odstotkov vsega prebivalstva). V tej številki pa ni všteti kar 172 družin, ki izhajajo iz te občine, pa nimajo več v njej stalnega bivališča. Če jih prištejemo k omenjenim 620 izseljencem, pridemo do zaključka, da imamo samo iz te občine preko 1.300 izseljencev, ali skoro polovico prebivalstva, če računamo, da so leta 1911 našli v Brdu 2.942 prebivalceve.

Morda je v občinah Nadiške doline izseljenstvo manjšega obsega, ker leže občine Podbonesec, Sv. Peter Slovenov in Sv. Lenart v dolini in obstaja tukaj cementna industrija, ki nudi delo nekaj sto delavcem in tako pripomore k izbojšanju gospodarskega stanja. Toda ostale občine, ki so ločene in brez kakršne koli industrije, kot so zgoraj navedeni primeri Brda in Tipane, postajajo vedno bolj redko naseljene.

Res je, da je zemljepisni ustroj Beneške Slovenije glavni vzrok za množično

izseljevanje prebivalstva. Toda to bi moralo vzbuditi pozornost oblasti in jih pripraviti, da bi izdale potrebne ukrepe za odpravo takega težkega stanja. V naših gorskih krajih ni velikih kapitalistov, ki bi lahko ustanovili kakšno industrijo. Zemlja nosi le malo ker zaradi njene posebne lege in mogoče pri obdelovanju uporabljati strojev in dostikrat niti ne puiga. Ta zemlja rodi slabo in zahteva skrbno obdelavo ter mnogo dela malih posestnikov, ki jo sami obdelujejo. Dohodki teh malih posestev ne zadostujejo za najnujnejše potrebe današnjega življenja in zato je gospodar prisiljen poskati za službo v inozemstvu, da bi z njim nadoknadil tiste dohodka, ki jih ne more dobiti iz zemlje in so mu potrebni za vzdrževanje njegove družine tekom leta. Mlajši ljudje se večinoma ustanovijo za stalno v inozemstvu in čez nekaj časa pokličejo za seboj še svojo družino. Če bo šlo v takem tempu naprej, se bo zgodilo, da ne bo imela Beneška Slovenija čez 50 let nobenega drugega prebivalca, kot samo obmejne finančne straže.

Nujno je torej potrebna intervencija vlade, ki mora poseči vmes in pomagati našemu narodu z učinkovitimi ukrepi. Predvsem je potrebno organizirati industrijo. Najvsem je treba nuditi možnost dela in zaslужka doma, ker se lahko le na ta način omeji izseljevanje, ki je zadobilo v zadnjem času tako velik obseg. Tej svoji dolžnosti se država ne more izogniti, ker gre za obrambo neke etnične skupine, ki ima enako pravico do življenja, kot ostali državljani republike.

Po drugi strani pa pozivamo vse zavodne Slovence naše dežele naj storijo vse, da bi s primerno propagando med prebivalstvom zmanjšali izseljenstvo, ki grozi z uničenjem našega naroda na tej zemlji, kjer živi že nad tisoč let. Pravica do življenja na naši zemlji nam je zajamčena tudi v republiški ustavi. To je tisto, kar moramo prej ali slej doseči.

J. K.

Za rešitev tržaškega vprašanja

Dne 15. t. m. je v Beogradu govoril predsednik FLRJ Josip Broz-Tito, ki je obširno obravnaval predvsem tržaško vprašanje. Poudaril je, da bo Jugoslavija pristala na rešitev tega vprašanja edino če bi konferenca, neposredno zainteresiranih držav odločila, da se samo mesto Trst pod določenimi pogoji izroči Italiji, zaledje pa, ki je izključno slovensko naj se priključi Jugoslaviji.

Tudi furlanski jezik preganjajo

Glasilo etnične in jezikovne furlanske manjšine »Patrie dal Friule« piše v svoji zadnji številki, potem ko razpravlja na široko o postopanju s Furlani in potem ko ugotavlja, da so otroški vrtci pod upravo ONAIR-a, počitniške kolonije, osnovne šole in srednje šole organizirane tako, da bi bastardizirale furlansko ljudstvo, med drugim tudi naslednje vrstice, ki jih objavljamo brez posebnega komentarja:

»Moramo poudariti, da se je italijanska vlada s preganjanjem furlanskega jezika postavila najprej proti Bogu, ki je dal vsakemu narodu svoj jezik; postavila se je tudi proti mirovni pogodbi, ki tka- zuje zaščito narodnih manjšin ter je proti italijanski ustavi, katera v členu 6

Čemu, čemu vaš hrup in divja sila, o severni in južni naši vrage? Vsa vaša moč zdrobila se vendar bo ob mali, pa nepremični skali; in rodoljubje nevkročeno, sveto, s katerim vsako je srce vneto, naposled vendar zmaga z nebeško pomočjo za vragom vrage.

Ivan Trinko

PRI NAS IN PO SVETU

POVIŠANJE NAJEMNIN — Italijanska vlada je podaljšala cesedanje stanovanjsko zaporo do 1. septembra 1957. Najemnine so bile povišane za 25%, in sicer v vsakem naslednjem letu. Ako najemnik dokaže, da je v težkih gospodarskih razmerah se najemnina poviša za 10%. Za plesne dvorane, kinematografe, kavarne, luksuzne restavracije velike krojaške delavnice, modne trgovine, klube itd. se najemnina poviša za 40%.

ZASTOJ PROIZVODNJE TESTENIN V ITALIJI — V Kampariji so zaprli 32 tovarn testenin, čisto je brez dela 6 tisoč delavcev Italijanski izvoz testenin izdel na močno konkurenco v inozemstvu. V tujini vstajajo domače tovarne.

BREZPOSELNIŠTVO PO DRZAVAH — Meseca marca tekočega leta je bilo brezposelnih: v Franciji na 21.500.000 delavne- ga prebivalstva 300.000 brezposelnih (1%), v ZDA na 63.000.000 delavnega prebivalstva 1.774.000 brezposelnih (2,6%), v Belgiji na milijone delavnega prebivalstva 189.581 (4,7%), v Veliki Britaniji na 23.459.000 delavnega prebivalstva 452.000 (2%) v Italiji na 23.000.000 delavnega prebivalstva 1.800.000 (7,7%), v Zahodni Nemčiji na 22.951.000 delavnega prebivalstva 1.142.000 brezposelnih (6,2%), v Kanadi na 5.400.000 delavnega prebivalstva 170.000 brezposelnih (3,4%).

ZA POMOČ GOSPODARSKO NERAZVITIM DRZAVAM — Na gospodarski seji komiteja OZN so ustanovili komisijo predstavnikov, ki naj bi proučila različne predloge glede ustanovitve posebnega sklada za pomoč gospodarsko nerazvitim državam.

AMERIŠKA POMOČ IN ITALIJAN- SKA PLAČILNA BILANCA — Italija je v preteklosti krila primanjkljaj plačilne bilance z ameriško gospodarsko pomočjo. Ta pomoč je zdaj prav majhna, vendar priteka še nekaj denarja od pomoči, ki je bila že odobrena. V osmih mesecih tega leta je tako prišlo v Italijo 101,6 milijona dolarjev.

BARVNA TELEVIZIJA — V Ameriki so oddali po televiziji prvi barvasti film. Izrašili so nov magnetični trak, ki bo omogočil, da bodo lahke televizijske programe gledalci gledali v barvah, bodisi v črnobeli tehniki.

ZBOROVANJE MEDNARODNE ORGANIZACIJE GATT — V Zenevi je bilo končano VIII. zasedanje predstavnikov držav, ki so podpisale generalni sporazum o carinah in trgovini ter tako pristopile k mednarodni gospodarski organizaciji GATT. Zasedanja se je udeleževalo 33 predstavnikov držav, ki so vključene v tej mednarodni organizaciji. Izvoljeno je bilo novo predsedništvo, ki mu predseduje kanadski delegat Dan Wilgerson.

SV. LENART SLOVENOV

Rojstva in smerti v naši fari

U trimestru junij-julij-august se je u naši fari rodilo šest otrok, umrlo pa je pet oseb.

Rodili so se tile: Tomazetič Lucijana hči Guida an Juša Nerine iz Dolenje Mjerse; Pertoldi Lucija hči Alda an Pich Margerite iz Skrutovega; Garbarino Klavdij sin Danteja in Zanini Armide iz Skrutovega; Zanuto Ivana hči Gina in Kjačić Ide iz Ošnjega; Tomasi Ecij sin Kamila an Terliker Terezine iz Utane; Cassina Pavel sin Alberica an Jurman Marije iz Gorenje Mjerse.

Umrli so: Kjabaj Virginija stara 85 ljet iz Ošnjega; Terliker Roza stara 79

so med uojsko pustil vojaki, an zatuso pride večkrat do nesreč. Takuo se je pretekli tjedan hudo ranila Bernjak Marija - Skinen, iz Gorenjega Brda, ko je nevjedeč skupaj z darvami potaknila pod kotou 'dnó bombo. Na srečo je bomba raznesla kotou, če ne bi ženo ubilo. Par eksploziji je Bernjakovo močno ranilo u glavo an se bo muorala zdravit več časa. Čas bi biu, de bi oblasti poskarbjele,

IZ NAŠIH VASI

SLABA LETINA KOSTANJA

Naš kamun je zlo bogat kostanjovih gozdou an pardjelek kostanja nam je nimar pomagu za se preživljat čez zimo. Ljetos je biu pa zlo slab pardjelek, kostanja je blo malo an še tist ves piškou, de ga nejče nobedan kupit. Zadnja ljeta so kostanjeva drevesa ušafala boljzen kankar an zatuso od sadá naprej ne

bomo mogli več računat na tist pardjelek.

NOU VOZNI RED AUTOBUSA STARA GORA - CEDAD - VIDEM

Do parvega decembra bo veljou tale vozni red za autobus, ki vozi iz Vidma na Staro goro: iz Vidma bo vozu na Staro goro usak dan ob 8,05; iz Cedada ob 8,25 an 10,25. Iz Stare gore pa se bo vraču u Cedad ob 9,30 an 12,05 uri, u Videm pa ob 12,05.

SV. PETER SLOVENOV

„Messagero Veneto“ piše da je italijanski radio kriv, če znamo slovensko

Ne stuojta se smeját. Zadaržita se no malo an preberite tele besjede, ki jih je pisu italijanski fašistični žornal »Messagero Veneto«: »Al se splača de bi se tekaj milijonu zapravilo za propagando an za uzgojo, kadar Italijani Nediških dolin muorajo se naučit slovensko za poslušat radio« (Vale proprio la pena spendere milioni per propaganda o per attività educativa, quando gli Italiani delle Valli del Natisone devono imparare lo sloveno per ascoltare la radio...).

Usak komentar bi biu odve, če bi ne bli prisiljeni od hinauskega guorenja tistega žornala, ki usak dan izbruha kandle an kandle strupa. Enkrat je pravu, de mi njesmo Slovenci an de slovenskoga jezika ne zastopimo, sadá pa prav, de smo parmuorani se naučit slovenski jezik zak drugač ne muoremo poslušat radio. Mi ne vjemó kaj mislijo tisti od »Messagera«. Morebit, de jim manjka malo pameti, ker če bi ne bluo takuo, bi ne imjel tekaj za norčá ljudi. An pravit okuol an pisat, de u Nediški dolini, če znamo slovensko je tuo zavoj tega, ki se muoramo naučit tega jezika za poslušat radio, če rejčt prou imjet za norčá ne samo nás Slovence, ampak tud Italijane. Tuó povjemó, ker ga ni Italijana, de bi ne vjedu, ki u Nediški dolini živijo sami Slovenci an če poslušajo slovenski radio je tuo zavoj tega, ki italijanski jezik le za silo zastopijo.

Gradnja nove cješte

Tele dni boju začel djelat cješto, ki bo pejala iz Sv. Petra u Klenjé. Tuo bo za

REZIJA

Seja občinskega sveta

Dne 6. t. m. se je pod predsedstvom našega župana g. Letiča in u prisotnosti tajnika zbral občinski svet, ki je razpravljal sledeče:

Po poročilu župana o upravnih zadevah so predložili in sprejeli naši občinski svetniki proračun za leto 1954, ki znaša 37.459.745 lir. Nato so imenovali občinsko volilno komisijo za leto 1953-54, za katero so bili izvoljeni tile svetovalci: Pugnetti, Madrassi, Negro, Madotto Renato kot efektivni člani; kot pomožni člani pa Zanetti, Quaglia, Di Battista in Chinese Jožef. Občinski svet je tudi potrdil obnovu najemnine za dobo pet let občinske zgradbe v kraju Tigo za finančne straže. Letna najemnina znaša 120 tisoč lir. Sklenilo se je tudi, da se povišajo mesečne plače delavcem, ki prižigajo in ugašajo javne električne luči v vaseh in zaselkih. Določili so tudi tarifo za trošarinski davek (imposte di consumo) za leto 1954. Končno so sprejeli tudi načrt za razširitev šolskega poslopja v Osojanih, ki ga je napravil arhitekt Della Mea iz Vidma.

Čakalnica na avtobusnih postajah

Pretekli teden so pričeli graditi čakalnice za potnike na avtobusnih postajah. Te čakalnice bodo na mostu, ki vodi preko reke Rezijske in na križišču Tigo. To delo je prevzela zadruga »Candona« iz Alessio pri Trasaghis. Stroške za to gradnjo bo krila občina.

Te čakalnice so bile zares potrebne, ker so morali ljudje čakati avtobus v slabem vremenu pod dežjem in na mra-

zu, ker tam okrog ni nobene hiše ali zavetja, da bi mogli stopiti pod streho.

TELEFON V STOLBICI

Pretekli teden je bila dokončana napeljava javnega telefona v naši vasi. Teleronska kabina je nastanjena v gostilni »Giustia«. To javno delo je bilo zelo potrebno, ker smo imeli doslej telefon samo v Ravenci, ki je pa precej oddaljen od naše vasi in se ga oddaljeni zaselki, kot na primer Korita, niso mogli posluževati.

Škoda zaradi neurja

V naši dolini je bilo pretekli mesec hudo neurje, ki je povzročilo dosti škode. Zaradi dolgotrajnega dežja se je v kraju »Gosta« utrgala z gore velika skala in se privallila na vodovod, ki dovaja vodo lokalni električni centrali. Omenjena skala je razrušila zid in zasula cesto, ki vodi v Liščeca. Promet je bil zaradi tega dalj časa ustavljen in ustavitvi so morali tudi električne turbine. Škoda, ki jo je utrpela električna dražba SFE znaša nad pol milijona lir.

Bomba eksplodirala pod kotlom

V preteklosti smo že pisali, da so dolžili botaničarko Ano Smith iz Sv. Jurija, da je povzročila smrt neke ženske iz Furlanije, češ da jo je zdravila s strupenimi želišči. Ker je bilo ugotovljeno, da omenjena zelišča niso mogla povzročiti smrti, je bila dolžitev neupravičena in zato Smithova ni zakrivila kaznivega dejanja in oblasti so arhivirale tožbo. Prijavili pa so jo sodnim oblastem, ker botaničarka ni diplomirana in zato nima dovoljenja, da bi zdravila ljudi.

an de boju povečal hišo, kjer je kamunski zavod.

Pred kratkim je biu imenovan dr. Domenico De Leo, ki je učiu u Sv. Petru, za šuolskega direkterja u Fagagni.

TAJPANA

Končno bo popravljena cješta

Zvjedali smo k' par videmskemu tehničnem uradu (Genio Civile), no djelajo prodžet za regulirati cješto, ki od našega kumuna na peje u Neme. Po tjem prodžetu no če beti odpravljene use rive an žvoite, ki no anjelé djelajo tekaj težau judem, ki no muorejo po njej voziti. To djelo no če začeti drugo ljetu na pomlad an par njim to če beti okupanih več stotin djelouecu.

PLATIŠČE — Ljetos se napejali telefon tu dvje vasi našega kumuna: tu Viskoršo an tu Prosnid. Pletiščnji njesmo bli nič pruo temu, saj telefon o ljepo stoji tu usaki vasi, a mislimo pa, de mi smo ga mjeli bizunjo glih takuo, tuó naj bi se kumun interesóu še za nas, kot Prosnid an Viskorša, če ne več. Zaker po resnici povjedano ve mamó dost' manjuk komoditadi koj Viskorša.

ŠKODA ZAVOJ NEURJA — Zadnje neurje je našemu vašcanu Ivanu Kormons nesló 100 presežnih metrov drv an zatuso je iméu skoraj pou milijona škode. Drva so ble zložena ob Nadiži an so ble za prodát.

CEDAD

Senjen Sv. Martina

Pretekli tjedan smo imjel praznik sv. Martina, ki je naš patron. Ta dan je biu tud velik ljetni sejen, ki pa ni biu nič kaj živahen zavoj velike gospodarske krize, ki je nastala u zadnjih ljetih po usej naši okuolici an posebno u Nediški dolini. Ta dan so tud dalj premjo narbuojšim mlekarim u Nediški dolini.

FOJDA

Za gradnjo cerkve u Čeneboli

Za gradnjo cjerkve u Čeneboli je bluo danih 10 milijonou lir. Cjerku u tej vasi, kot je znano, so jo začel djelat ljetos na pomlad an bo u kratkem nareta. Tisti soudi sevjede ne boju zadostoval za

CRNI VRH

stiskat po podstrešjih an kljeteh. Sadá je bla nareta spet 'dná ljudska hiša, prosilcu je blo z'lo vel'ko, stanovanja pa samo tri. De bi se zmanjšala ta kriza za hiše, bi muorli nardit še več takih ljudskih hiš, ker tiste, ki so jih do sadá nardil, njeso zadost.

Sklepi našega kamunkega sveta

Pretekli tjedan so imjeli naši kamunski svetniki sejo, ki so med drugim rešil tele probleme. Najparvo so po dougi diso guoril gor mez lousko rezervo, ki kot skusiji sprejel bilanco za ljetu 1954. Potlé je znano je našim kmetom nardila vel'ko škodo na puoju. Sklenil so, de boju imenoval posebno komisijo, ki bo imjela kompit za konstatjerat kulku škode je nardila divjačina an za poraumat tisto škodo. Kot je znano je naš kamun dau na fit lousko rezervo an zanjo je tud ušafu dobre soude. Zatuso ima dužnost, de bi se kmete plačalo.

Potlé so imenoval prof. Walterja Zamparutti-ja za člana upraunega sveta (Consiglio direttivo) kamunkega zavoda namjesto prof. Passoni, ki je šu proč iz Sv. Petra. Sklenil so tud, de bo kamun dau 20 taužent lir šuolskemu patronatu

notranjo opremo cjerkve an zatuso boju muorali ostale stroške plačat domačini.

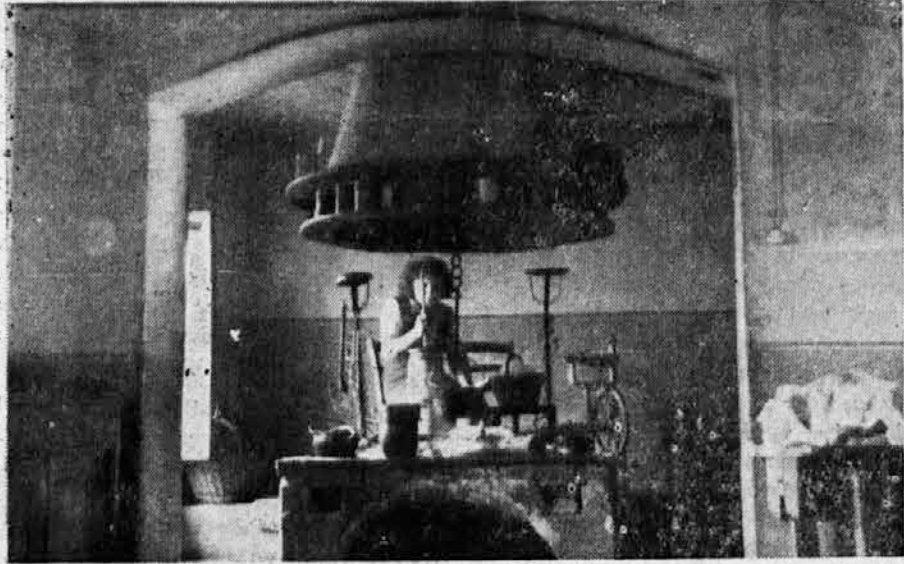
KAMUNSKA ZEMLJISKA MAPA

Ni dougo od tega, ki je bluo publikano na uradnem listu (Gazzetta Ufficiale), de je bla odobrena nova katasterska mapa našega kamuna. Nova mapa se dell u dva dela: sekcija A, ki obsega usa zemljišča kamuna prjet ku so vas Podvrata priključil Fojdi; sekcija B, ki obsega samo zemljišča vasi Podvrata.

BRDO

Slovenji smo an Slovenji bomo nimar

No pravijo nekateri Lahi, kar to jim komoda, ki tu naši dolini no žive samo Italijani. Kar invectit to se za se spot z nami djelati, no pravijo, ki smo »sklavci«. »Sklavci« ve njesmo ma Slovenji smo simpri bli an čemó beti. Majedan u ne bo rješu nas kambjati. Kar ne paršlá naša zemja dal 1866 po Italijo, par nas to njebo 'dne fameje, ki na tu kiši čekarej taljan al' furlan. Ot tábotu so pasali 87 ljet an čeglih njesmo mjeli škuol tu našim maternem jeziku, judje so par nas ostali Slovenji. An tu cjelim našem kumuni to je nje fameje, ki tu kiši na ne čekarej slovenji.

BLIŽA SE ZIMA AN S TJEM DOUGI VEČERI, KI JIH BOMO PREBILI ZBRANI OKUOL OGNJISČA

ljet iz Gorenje Mjerse; Garjup Alojzija stara 72 ljet iz Dolenje Mjerse; Florjanič Felicita uduova Kjačić stara 75 ljet iz Utane; Skounik Paulina stara 41 ljet iz Hrastovja.

V TUJINI JE UMRU

Zvjedli smo, de je umru u Ameriki Rukli Ivan (Sivac), star 63 ljet iz Ošnjega. Renki Rukli je šu pred dostimi ljeti črzej morje s trebuhom za kruhom. Nimar je želeu, de bi se na stara ljeta varniu damu, a ta sreča mu ni bla dana. Naj mu bo lahká tuja zemlja!

MOTORIZACIJA U NASIM KAMUNE

U starih časih so naši očetje an dedje hodil nimar po nogáh, pa čeglih so šli deleč. Se so živi tisti, ki so hodil po Avstriji, Sloveniji, Hrvatski si služit kruh an so uso pot nardil po nogáh, danás pa ni več takuo. Use se je moderniziralo an motoriziralo. Nobedan bi ne jau, de u takim malem kamunu ku je naš je tekaj kamjonou, automobilou an motociokou. Do ljeta 1945 par nas je biu samuo 'dan automobil an 'dná moto, donás pa jih je več ku trideset. Imamo 6 automobilou, 6 kamjonou an 25 motocioklet.

GRMEK

Je umru u Ljubljani inž Maks Klodič

Pretekli tjedan je umru u Ljubljani inženir Maks Klodič, sin znanega renkega profesorja Antona Klodiča iz naše vasi. Maks Klodič se je rodil u Trstu an je postá slaven inženir za gradnje željeznic an je napisu tud razpravo o bohinjki željeznici, ki gre skuož Soško dolino u Trst. Use svoje življenje je biu zaveden Slovenec kot njegov oče. Po očetovi smarti, ki je umru ljeta 1914, je Maks Klodič dau natiskat očetou rókopis douge pesnitve »Livško jezero«. Renki inženir je biu za dosti ljet direktor držaunih željeznic u Jugoslaviji an sadá je biu u penzjonu. Pokopali so ga u Ljubljani, kjer živi tudi njegova družina.

KLODIČ — Nje dougo od tega, ki je umru naš vaščan Jožef Klodič — Tedolenji, star 80 ljet. Renki je biu dobar an deloven mož use svoje življenje. Pokopali so ga na domačim britofu. Naj mu bo lahká domača zemlja, družini izrekamo naše sožalje.

BOMBA EKSPLODIRALA POD KOTLOM

Po tej zadnji uojski se po naših krajih večkrat dogajajo nesreče zavoj ne-
previdnosti. Kot je znano par nas se še ušafajo posjerode bombe an orožje, ki

ALFRED NOBEL Dva dokumenta iz dobe Beneške republike

Vsako leto po radiu in tisku razglase, kdo je dobil Nobelovo nagrado. Vsi rajski poslušalci in bralci časnikov pa ne vedo, kako je bila ta največja in najpomembnejša nagrada ustanovljena.

Alfred Nobel se je 21. oktobra 1833 v Stockholmu. Pridno je študiral kemijo in leta 1862 je skušal uporabiti

ALFRED NOBEL

nitroglicerina za razstrelivo. Nadaljnji poskusi na tem področju so ga privedli do odkritja dinamita. Ko je leta 1837 dal svetu to izredno močno razstrelivo je mislil, da je s tem storil uslugo mirnemu svetu.

Toda namesto da bi človeštvo uporabilo dinamit za to, da bi si olajšalo delo, ga je začelo takoj uporabljati v vojni namere. Nobel je s svojim odkritjem mnogo zaslужil in ko je 10. decembra 1896 v San Remu umrl, je zapustil približno 31 milijonov švedskih kron.

V oporoki je volil, raj obresti od njegovega premoženja uporabijo vsako leto za nagrado ljudem, ki so si na različnih področjih človeškega dela pridobili največ zaslug. V počest pridejo samo znanstveniki, strokovnjaki in sploh kulturni delavci, ki se posebno odlikujejo na področju fizike, kemije, medicine in literature. Razen tega pa lahko dobi Nobelovo nagrado tudi človek, ki si je pridobil velike zasluge za svetovni mir.

Alfred Nobel, ki se je vse življenje zavzemal za prijateljstvo in sodelovanje med narodi, pa c trajnem miru ni bil prepričan. Tik pred smrtjo je rekel, da se bo človeštvo redljivo pogreznilo v barbarstvo in splošno razdejanje, če svojega načina življenja ne to bistveno spremeni. Zato naj bi njegove nagrade pospeševale zlasti napore, da se prepreči

človeški sporadi in vojne. Prvih pet Nobelovih nagrad so razdelili 10. decembra 1901. Mirovno nagrado je dobil takrat ustanovitelj Rdečega križa, Švicar Henry Dunant. Vsako leto seveda iz vseh dežel kar dežujejo predlogi, da bi komisiji olajšali odločitev, kdo naj dobi Nobelovo nagrado. Komisija je sestavljena iz znanih strokovnjakov, ki jih določa švedski parlament. Pregled naslednjim Nobelovih nagrad nam pokaže, da vodijo v fiziki Velika Britanija, v kemiji Nemčija, v literaturi pa Francija.

Odprava nekaterih bremen Slovcem

Tu spodaj objavljamo v originalu dva zelo zanimiva dokumenta iz XVI. stoletja. Prvega je izdal proveditor v Cedadu in z njim odpravlja nekatera bremena katerim so bili podvrženi Slov. v cedadskem okraju. Drugega je izdal notar iz Ceda in v njem se zahteva od slovenskega prebivalstva tega okraja, da popravi ceste, ki veže Cedad z Nemčijo. Merso in Landro so imena za današnje Mjerse in Landar, ki sta bila v tistih časih sedež znanih beneških bank ali skupnosti.

A quelli che vederanno la presente così ricercate dalla Marca Comunità di Civical del Friuli anjli et chiara fede faccio io Sebastiano Fuetino D. deputato al scoder le tanse della contadinanza del piano nel territorio de Civical del Friuli. Come le ville di esso territorio nel piano sono al n. di 26, et sono descritte nella fucchi della Patria del Friuli, et perciò con essa Patria pagano ogni mese le tanse ordinarie del soldato alla Serma Signoria; fanno soldati, galeotti, guasta-

dari, et aggiuntano a cavar i canali per venir dentro via da Venetia in Friuli, et altra le dette angarie conduceno il sale a lo Clarino Regimento de Civical con la sua corte, alle quali angarie non concorre il Schiavoni delle contrade di Antro et San Leonardo. Et di più concorre anco detti del tano come membri del territorio de Civical per la sua partione a tutte l'angarie di essa città de Civical, cioè et al cavar delle fosse, condur sassi, sabbion, calcina et legna per la fortification delle muraglie di quella et al far de gradizzi per le Torri et muraglie: il tutto secondo il bisogno, et come ci è ne' libri delle tanse et angarie appar. Et in fede della verità ho fatto la presente di mia mano.

Da Civical del Friuli alli 10 giugno 1571.

MARCUS CORNELIUS
Previser Civitatis Fori Julij.

Attestatur fidemque facimus indubiam universis et singulis presentes inspecturis, qualiter premissa scriptura est scripta Ex his Dni. Sebni Filijni LL. Doc. hulus Civitatis prout idem D. Sebni nobis affirmavit et prout habuit informationem ab habentibus cognitionem de eius caracteribus, in quorum fidem.

Ex Civitate Fori Julij die 10 Junij 1571.

VALERII CARBO Cane.

REZIJANSKA GOVORICA

Rezijani govore neko narečje, ki ga popolnoma pravilno prištevamo k slovenskemu jeziku, čeprav ima neke značilnosti, ki ga približujejo srbohrvaščini. Njegova posebnost, ki je ne najdemo v omejenih jezicah in niti ne pri drugih indoevropskih jezikih je tako imenovana samoglasniška harmonija, po kateri bi se dalo soditi kot trdi učeni poljski filolog Baudouin de Courtenay, da je imelo to narečje stik z kakšnim od turanskih jezikov, ki imajo isto značilno harmonijo.

Ce hočemo razrešiti problem izvora te in tudi drugih posebnosti, moramo vzeti v obzir, da so južni Slovani (Bolgari, Srbohrvati in Slovenci) govorili isti jezik vse tja do VI. stoletja. Tedaj so začeli prodirati ravzgor po dolinah reke Drave in Save in ohranili so svoje originalno ime Slovenci, ter prišli tudi v naše kraje. Najprej so prišli sem v družbi Avarov in Langobardov, pozneje pa tudi sami; tako so končno stalne zasedli Julijsko predgorje in Rezijo. Opuščali so bojevanje in se stalno naselili ter se posvetili mirnemu delu, zlasti živinorej. Zaradi posebnega značaja čezle, so živele posamezne skupine ločene med seboj in zgrubile stik s svojimi rojaki na vzhodu. Rezijani so ostali še bolj kot drugi zaprti v svoji dolini.

Omeniti je treba, da se ti razlikujejo tako po narečju, kot po običajih in po antropoloških značilnostih ne samo od Slovcem v Nadškoti, ampak tudi od svojih sosedov v Terški dolini. Iz tega ni morda kdo sklepal, da so prišli v te kraje ločeno in morda celo s turanskimi elementi, če niso z njimi že prej skupaj živeli (n. pr. z Funi in z Avari), ali pa da so našli ostanke teh že v deželi ob svojem prihodu. Taka domneva bi lahko obrazložila turanski vpliv na njihovo narečje. Ostale jezikovne posebnosti je lahko razložiti z izolacijo, v kateri so Rezijani živeli in katera je bila vzrok ločenega razvoja njihovega narečja.

Naj bo že kakor koli, gotovo pa je dej-

stvo, da so Rezijani del slovenskega naroda, ker so se Slovenci edini pomaknili v alpske doline vse tja do tirolskega in nikakor ni varjeten poznejši prihod srbohrvaških elementov v Rezijo. Logično je torej, da spada rezijanski dialekt k slovenskemu jeziku.

Nekateri so mislili, da izhaja iz ruščine, toda to je fantastična trditev, ki jo je lahko izrekel samo tisti, ki prav nič ne pozna slovanske jezike.

Posebnosti, ki približujejo to narečje srbohrvaščini so zlasti naslednje: navadni soglasnik *č* in zloženka *dj* (dž), ki jih nimamo v slovensščini; samoglasnik *o* namesto slovenskega polglasnika *o* odgovarja staroslovcemskemu *jat*; končnica nekaterih samostalnikov na *ac*, namesto na *ec*; poleg tega pa še raba imperfekta in aorista (navaden pretekli čas), ki jih slovensčina že več let ne uporablja in jih je nadomestila z enim samim preteklim časom s pomožnikom *liti*.

Svojevrsna posebnost tega dialekt je razlika med glasnimi samoglasniki (*a, e, i, o, u*) in temnimi samoglasniki (*o, oe, ū, y*), katere zadnje vplivajo na soglasnike, ki so z njimi povezani. Značilen je tudi nosni *e*. Posebno izgovarjavo ima *z*, ki je med slovensko in češko izgovarjavo te črke.

Samoglasniška harmonija, ki smo jo zgoraj omenili, obstaja v tem, da se prevladajoči slog neke besede združi z ostalimi. Tako imamo n. pr. besedo *žena*, ki ima v roditeljski *žena*, v dajaljski *žen* itd. s komplotno asimilacijo; ali pa beseda *otrok* (roditeljski *otroko* itd.), z delno asimilacijo v kateri se temno *o* spremeni v jasni *o*, kjer je končnica v roditeljski jasna in zahteva tudi razjasnitev drugega samoglasnika.

Omeniti je treba še dva nedoločna glagola: *nistiti* (nesti) in *ričiti* (reči), z relativnimi aktivnimi preteklimi deležniki: *noesal, ncesla, roekal, rakla* (nesel, nesla; rekel, rekla).

Druge manjše značnosti bi lahko tudi

omenili, vendar to ni potrebno. Narečje sledi v svojih glavni: pravilih slovenski slovnici, ki nima smisla, da bi jo tukaj razlagali, riti v najosnovnejših obrisih.

V stiku s furlanskim in italijanskim jezikom je to narečje sprejelo iz teh dveh številne besede, ki pa sledijo pregibanju in morfološki slovensčine. Drugače tudi ne bi moglo biti zaradi popolne različenosti relativnih slovničnih zakonov. Če torej ni sprejelo morfoloških sprememb, je pa vendar to narečje sprejelo kakšno posebnost iz skladenja; n. pr.: raba roditeljskega osebnega zaimka *njega, nji*, namesto odgovarjajočega slovenskega svojilnika *njegov, njen*; raba nekaterih predpon na italijanski način. n. pr. *od* z roditeljskim, kjer se v slovensčini rabi *o* z mestnikom (*rumunit od njega* — namesto slovenskega *govorit njem*); raba *za* z nedoločnikom namesto slovenske sestave *da bi* z aktivnim preteklim deležnikom, n. pr.: *za uživat* (namesto slov.: *da bi užival*).

Zadnja značilnost narečja, katere izvor pa ni znan, je način štetja števil 60 in 80. Za prvo se reče: trikratdvujsti (trikrat dvajset); za drugo pa se rabi štirikratdvujsti (štirikrat dvajset). Za vmesne številke se prišete številke od 1 do 19, n. pr. trikratdvujsti anu dan (trikrat dvajset in eden), trikratdvujsti anu dva itd.

Rezijanska govornica ima tudi spremembe po različnih krajih, kjer je v rabi. Tako lahko razločimo tri ali štiri skupine. Za objasnitev vzemimo n. pr. kakšno koli besedo, kot n. pr. slovensko ime pes; to se v Njivi izgovarja pas, v Osojanih pös, pri Sv. Juriju pis in v Stolbici pes.

Rezijansko narečje je temeljito proučil univerzitetni profesor dr. Baudouin de Courtenay, član carske akademije v Petrogradu, kateri je dolgo časa bival med Rezijani, se popolnoma naučil njihovega narečja in ga objasnil v številnih in važnih svojih spisih.

Ivan Trinko

Slovinci primorani popraviti cesto, ki vodi iz Nemčije

Così ricercato dalli intervenienti della Marca Comunità di Civical di Friuli, Io Mercurio Venerio cittadino et notaro collegiato di essa città, faccio ampla et incubita fede a qualunque officio et magistrato della Inclita Città di Venetia, qualmente il Gastaldo dello Illmo Dominio in questa città che è di presente, et quelli che per li tempi passati sono stati comandano et hanno comandato alli Schiavi delle contrade di Merso et Landro, che quando occorre il bisogno debbino accorciare la strada che viene dalla Alleanagna per questa città; et per sue fatiche esso Gastaldo a solito dare per loro regalia una certa quantità di pane et vino. Et così lo visto osservare essendo lo stato cancelliero sotto diversi Gastaldi anni XV int. In quorum fidem...

Ex Civitate Fori Julij, die X junij 1571.

Idem qui supra Mercurius Venerius collegiatus fidem facit et scripsit et subscript manu propria.

IVAN TRINKO:

NAŠI PAGLAVCI

CRVICE IN SLIKE IZ BENEŠKE SLOVENIJE

Ovčji kaplan

»Pa jih ne kom. Se doma sem se pridno učil, kaj pa v Cedadu!«

Marsikaj so še izpregovorili. Nazadnje je rekel oče:

»Aló, spat! Mati, poskrbi, da ne bo jutri nič manjkalo; ti pa, Pepič, glej, da česa ne pozabis.«

Deček se je posvilil od starega strica, ki ni maral tako zgodaj vstajati. Malčka sta že spala in ni ostajalo drugega, nego spraviti se v posteljo.

Dolgo se mu ni hotelo spati. Vse n. u. je rojilo po glavi. Sam ni vedel, ali bi bil vesel ali žalosten. Če je pomislil, da bo študent, da postane gospod, da gre v mesto, da je v mestu vse lepo, da bo tam dobi videl še komedije in da bo imel tudi veliko slovenskih tovarišev, kakor so mu pravili, in bodo nekateri z njim stanovali, da pride o malih in velikih počitnicah in tudi o drugih prilikah domov in ga bodo vsi gledali in občudovali itd. ... če je vse to in erako premislil, se mu je prav lepo zdelo in bil je zadovoljen.

Toda iti od doma med tuje ljudi in Bog ve med kakšne ljudi! Ne bo mame ne bo domačih! Ne bo navadnih tovar-

šev, ne bo navadnih iger in zabav! Ne bo veselja na pašnikih ne domačih travnikov, ne bo gozdič in potokov! Ne bo znane cerkvice vrh hrička! Ne bo!... ne bo!... To ga je žalostilo; ležalo mu je na duši kakor kamen in ni mu dalo, da bi se brezskrbno radoval. — Pa se privadim — je mislil — in pa, saj ne grem za vedno! Tembolj se bom veselil o počitnicah. Tudi me pridejo obiskat ob sobotah, ko je tedenski semenj. Tudi daleč ni; od nas se Cedad prav lepo vidi, torej se mora tudi naša vas videti iz Ceda. In pa kdo mi bo branil, da ne pridem domov, če treha, še vsako nedeljo?

Tako se je tolažil in se pomiril in sprijaznil z mislijo, da mora iti, nakar mirno zaspal.

Drugi dan so ga prebudili že ob treh. Težko mu je bilo, pa se je vendar spravil na noge. Umil se je in oblekel popolnoma nanovo od nog do glave, da je bil skoraj gosposki, kar ga je oživilo in razveselilo; samo škoda se mu je zdelo, da ga tovariši ne bodo videli, ko pojče. Oče je bil tudi že napravljen. Mati je pripravila belo kavo in belega kruha. Oba sta slastno pojedla. Potem so vsi skupaj pre-

gledali, ali je vse v redu in gotovo. Mati je dajala poslednje nasvete in priporočila, dokler ni naposled prišel trenotak ločitve.

Veselost je pri dečku nakrat izginila. Stoprav sedaj se mu je ločitev jasno in kruto predstavila. Vzbučil se je kakor iz veke omotice. Milo se mu storilo; nekaj mu je mlado dušo zagrabilo in srce stisnilo. Solze so mu zable očl.

Materi se je nekam enako godilo.

»Z Bogom!... pričn boč!... ne zabi!... je sunkoma in ginjeno komaj izgovorila. Sina je prekrizala in zajokala. Pepič ni mogel odgovoriti.

»No, no! Kaj bosta!« je rekel oče, »saj ne gre v Ameriko ali Bog ve kam!«

Zadel je kovčeg in vele dečku, naj vzame dežnik in majhen zavitek. Postelja in druge potrebnosti so bile že na mestu.

»Alo, v božjem imenu!«

Mati je vsa v solzah pošljuba dečka in popctnika sta stopila čez prag. Spremila ju je nekaj korakov, izrekla zadnji z Bogom in zrla za njima, dokler se nista izgubila v temi. Kotarjev pes je zalajal, češ, kdo se potepa tako zgodaj? Drugi so se mu odzvali in nastala je pasja muzika. Da bo lepše, so se vzbudile in zablejale tudi Končnikove ovce in zabulile neke krave. Potnika pa sta zapustila majhno vas in se pokrula molče doli po poti.

»Ali si kaj pozabil?« je vprašal nakrat oče.

»Ne!... Ne ven!« Potipal je po žepih. »Jej, nož sem pozabil v starih hlačah.«

»No, da si se le zmisli! Hiti ponj; počakam te tukaj.«

Deček je rad zletel domov, da zopet vidi mamo.

»Mati božja! Kaj je?« je vzkliknila iznenadena, ko je stopil v hišo.

»Nič, nož sem pozabil. Čakajte, zgoraj v hlačnem žepu je.«

Mati je zletela ponj in mu ga prinesla.

Zopet: Z Bogom! Zopet; pride boč, in deček je zletel že malce bolj bober in jasen in dotekel očeta.

Hladni zgodnji vetriček je tih šumel v kostonjstvu in skozi listje se je že svetila jutranja zora. V dolini je žuborela majhna reka in tu pa tam je zabrlela kaka lučica.

Šla sta hitro; deček se je bil že raztresel in razvedril, da je začel kramljati o tem in onem. Oče mu je kratko odgovarjal, ker je imel svoje misli.

Prišla sta v dolino. Oče je že prejšnji dan poskrbel za voz. Ko sta se oglasila pri dotičnem vozniku, ni bilo treba drugega, nego nepreči. Deček se je medtem ozrl nazaj in gornja gora je stala veličastno pred njim, že precej razsvetljena od jutranjega svita. Zopet se mu je storilo milo in čudno pri srcu; vsa zgovornost mu je nakrat počila. Ko so stopili v voz in so konji potegnili, se je velik kamen zavall dečku na dušo. Šele zdaj si je bil v svesti, da gre za pravo od doma.

Obrnil se je in zagledal vnovič goro; par solza mu je spolznilo po licu. Bil mu je nekam tako kakor obsojenemu v prognanstvo. Ali se še kdaj povrne do-

mov? Ah, mama!... Ah, dom!... Ah, domače trate! Ah, ovčice, pohlevne ovčice in brezskrbno pastirsko življenje! Nič več ne bo vsega tega! Zal mu je bilo za vse in kesal se je že, da se je dal premotiti. Oče in voznik sta se pomenkovala; deček pa se je tiho razjokal. Voz je drdral naprej ob reki, ki je šumela med vrbejem, a dečkove misli, dečkove želje in vsa dečkova duša je silila hrepeneče nazaj, nazaj v planinski raj!...

Po dobrem polturnem teku so prišli do Mosta. Tu je že od starodavnih časov konec slovenskega ozemlja. Deček je to vedel. V strahu in obupu se je zadnjič ozrl na očaljeno domačo goro. Zagledal je rojstno vas, ki se je kakor nalašč smešljala v zgodnjem solncu. Ni se mogel premagati in je zaplakal.

»No, viž muša! Kaj boš še jokal, mesto da se veseliš?« mu reče oče, »glej, Cedad se že vidi! Pol urice pa smo na mestu.«

Pepič je le ihtel. Cedad ga ni več zanimal; sovražil ga je!

Solnce se je že krasno vzperjalo nad gore. Cesta, v katero so se bile strnile pri Mostu še druge, je bila oživljena. Vozovi so ječali pod natovrjenim blagom in šurno drobili zasuti grušč; kolesejni so drčali mimo in ljudi tudi ni manjkalo, ki so peš hiteli v mesto. Vse to je dečka polagoma raztreslo in umirilo.

Prišli so v Cedad in se napotili na stanovanje. Gospodinja, počena Slovenka, je prijazno sprejela novega šolarčka in ga sprenila z četom v določeno sobo, kjer sta bila nastanjena že druga dva.

(Nadaljevanje sledi.)

ZA NAŠE DELO

Vinski cvet ali kan

Največkratna bolezen, ki pride u naših krajih na vino je vinski cvet ali kan. Če sredi njese popouonoma pouni an če je i njih vino, ki ima u sebi malo alkalija, pridejo na varh neke bakterje, ki so kot črna bjela tanka kožica. De se ustavi tisto boljezen, je trjeba poskarbjet, da je sod pouhan vina. Če pa tuo ne muorete naredit, je trjeba prazni prastor u sodi napounit z žveplenim dimom. Tuo se naredi prou takuo kot par žveplanju praznih sodou.

Tiste bakterje spremeniš alkali, ki je u vinu u vodu an ogorku dvokis an uniči je use sostance, ki oajejo vinu savor an muoc. Dostokrat se tajšno bouno vino spremeni u kis, ker so tam tud ocetni bakterje. De se vino ne pokuar, muorate zatuč nimar gledat, de so sodi pouni do varha, de ne muore ajar notar. Če je pa vinski cvet paršú na vino ga muorate nitro odpraviti. U tak sod dejte lijak (plečia), ki ima dcug tuto, de gre pod vino. Skuoz lijak natočite tekaj vina, de bo sod pouán. Vinski cvet pride takuo na varh, ne de bi se pomješ u vinom, ki ste ga parili. Potlé uzomite čisto eunjo an čou pobrišite tisto hjele kožico an nalite na varh vina še malo čistega cveča. Učite tud malo alkalija, a de naravnost u vino, ampak počas ob kraju po dogah u sod.

Napajanje ouc

Pozimi napajajte ouce samo po ankrat na dan. Odrasla an zcrava ouca nuca na dan 1 do 2 litra vode, če ji dajete pa samo suh fuotar, ji je trjeba dat malo več vode. Več vode kot jo nuca, se ji ne smije dajat. Naruoujša pijača za ouce je čista voda an dobro je, če varžete u njo malo soli.

Djelo u sadounjaku

U sadounjaku je tale mjesec use pouno djela. Kar pride mráz, začno parhajati iz zemlje samice (femine) znanega škodilca zimskega pedica. Samica znese pol staro lubje an druge rezpoke svoja jajčca iz katjerih se potlé na pomlad izležijo gosericé (tisti kosmati čarvi), ki delajo veliko škodo. Tjem škodilcuem lahko zabranite, de ne pridejo na drevo, če ovijete okuol debila lepilne pasove (u tjem smo lansko ljeto na dougo pisali). Ponavad se parveže tiste pasove kak mester visoku od tlu. Lepilo je trjeba večkrat obnovit, posebno če je slabe kuali-

tete, ker se rado posuší an tud zatuo ker ga vjetar an mravlje pokuarijo

Kadar je ljepa ura, an kar nje zmarzuje, odžagajte use sure polomjene an nepravilno zraščene vrje. Potlé rane dižinfetajte s 5 parstuočno raztopino modralice (solfato di rame) al s 3 parstuočno raztopino »antiparazitá« S sadno strguljo al željezno drevesno krtačo odstargajte z drevja ves mah an lišaj.

U tjem času lahko tud pognojite sadnemu drevju an prekopajte drevesne kolotarje. Drevje zavaruje tud pred zajci. Tuo naredite takuo, de okuol debila parvežete slamo, sjeršce, jeske al kej drugega. Divjake, ki ste jih izkopal u jeseni zakopajte u zemljo, a ne u pašinah, de ne bouju ušafale mufo korenine.

... u vinogradu

U vinogradu so sadá vinjiko prazne an od njih spada proč amreno listje. Vinjike se parpravljajo za zimski počitek, a

Kajšna muora bit stelja

Skoraj pouosod par nas parmanjkujete stelja an še tisto, ki imamo je iz gozda. S tjem, de se pograbite listje u gozdu, ve uzame gzdovon, osaruni groj an drevje ne raste takuo kot bi muorio. Povarh u stega muorate vječit tud, de gozdna stelja ni prou dobra za napraviti hljeuski gnoj an za narediti gorko ležišce živini.

Ponavad je gozdna stelja že nagnita, umazana od zemlje an mokra. U rjeje se use pouno bakterij, ki lahko pridejo u mljeko an se takuo potlé hitro pokuar. Par nasteljanju se tiste bakterije uzdigrejo gor an če se sobit potlé mouze, pridejo naravnost u mljeko. Listje tardega lesa tud ne popije mokuoto an pokriva zlo slabo kravjak, takuo de se živina unaže kdaj legne, posebno vime. Vime, ki je umazano od kravjaka je zlo težku umiti an zatuo je mljeko infetana.

Pa bo jau kajšen od naših kralceu, de s čim naj nastelja živini, de bo prou. Za naše kraje je tuo rjes zlo težka rječ. Narbuojša stelja za živino je žitova slama, a tud tiste je par nas zlo malo, ker se ne seje čosti žita. Kaduó če nasteljat cjele ljeto s slamo jo muora kupit od fur-lanskih kmetou. Zapuomnite si, de muora bit slana suha, ne pa mokra an preležana. Slamo za nasteljat je trjeba zrjezat na kakih 30 certimefru na dougo, ker takuo zrjezana slama buojš popije gnojnice, se prej spremeni u groj an se jo tud buj lahko kida. Če imate malo

vinegrad še re snije počivat, ampak muorate izrabiti use ljepé dneve za djelo. Djela, ki jih bueste naredil sadá okuol vinjik so tale: okopavanje an gnojenje, obrjezovanje an izmenjjava slabih količeu, popravila zidou, ki zadaržujejo zemljo, de je ne odnaša daž an kopanje novih vinogradou. Usa tista djela čejó dosti časa an dosti dječunih moči, zatuo cječajte že sadá, de bc na pomlad že use parpravljeno.

Skarb za živino

Kar začne zmarzovati an pride slana, ne gonite živire več na pašo, ker bi jo napenjalo an breja krave bi povargla. Kar začnete dajat samo sul fuotar muorate bit zlo pravilni, ne use naenkrat, ampak počas po no malo. Skarbite, de ne bo breja živina na prepihu an de no imjela pod slabo timar suho steljo. Kar je krava storlá, dižinfetajte preca teletu popkuvino, de se ne inflama an začne

slame, jo zmenjajte najbuj na koncu ležišca.

Namjesto slame lahko nuocate tud gozdne trave, mah al preprot. Tiste trave muorajo bit sevječe suhe an zdrave. Tud tiste reč je tuóš, de zrježete prej ku jo ločite pod živino.

Narbuju slaba stelja za krave mljekari-

Če konja boli trebuh

Od usjev živali je konj narbuju delikaten za trebuhne boljezni. Tuo je lahko zastopit, če se pomisli, de je konj, buj kot druge živali, izpostavljen škodljivim vplivom. Takuo na primer imajo konji večkrat prenal črečka, de bi u mjeru prebavil (digerire) fuotar. Učasih pregrjete napajate z mrazlo vodo al pa jih pustite, de prepoteri stojijo na vjetru an dažú. Povarh tega se konja tud največ izkorističa (širta) za teška djela, dostikrat se mu nalóži na voz tud več kot muore uležet. Tud če njema ta pravegu fuotra, kot je frišan sjerak, frišen oves (vena), mlada djetelja, se želuoдец pokuar. Večkrat pa boli konja trebuh zatuo, ker ima gliste.

Konj je naret takuo, de ne muore von metat kot druge živali. Njegou želuoдец ki ni velik, se ne muore sprazniti skuoz požirnik, ker je takuo naret, de se par nepetimi želuoдец (djetelina počiraunika

gnojit. De se tele ne presesa, naj u začetku sesa je usaki dve uri.

Hljeu naj bo čist, ker je živina pozimi nimar zaprtá. Tuo pomaga, de se hljevi usako jesen pobjelejo z jagnom. Čistoča je polovica zdravja tuo ne vaja sam) za ljudi, ampak tud za živino.

Parpuščajte samo popouonoma doraslo svirje. Sorodni plemariteu se posebno par p setah zlo slabo obnese. Če četé, de leču praseta imjeli čosti špéhá, jih začnita pitati, kar so stari eno ljeto

Fuotar za kokoši pozimi

Narbuojši fuotar za kokoši pozimi je ječmen, ušenica al oves. Če buosta dajal kokošam ušenicu, je tuóš, de jo prej naručite u vodi, ovsu pa premješajte malo ječmerovih črteou. Dajte kokošam ankrat čno zrnje, drugikrat pa drugo zrnje, nimir pa usako zase. Od mehkegu fuotra je naručjší kurar krompir, ki ga malo osolite, zmečkate, pomješate z otrobi an zamjesite z hljevcu vodo. Povarh tega je trjeba dajat kokošam tud malo zelenjave, kakor na primer listja, zelje an drugega.

ce je grabljeviná, ki jo ra pomlad pograbite s trauniku an senošet. Tista stelja je zlo umazana od zemlje, muova an infetana od bakterjou. Prou takuo slaba stelja za mouzno živino je krompirjeuka al fižolova slana.

Nasteljajte nimar po mouži. Pred nasteljanjem stesite iz stelje prah, sevječe ne u hljevu. Odrasla živina nuca usak dan tri do šest kil slame, kar je odvisno od doužine ležišca.

Kup na debelo

ZIVINA ZA ZAKOL			
		po kg.	
Krave	L.	170 do	215
Voli	»	235 »	249
Jenice	»	230 »	250
Ovce	»	150 »	160
Koza	»	90 »	100
Praseta	»	300 »	320
Teleta	»	380 »	420
		po glavi	

ZIVINA ZA REJO			
Krave mlekarice	L.	127000 do	130000
Jenice breje	»	126000 »	180000
Junci	»	100000 »	140000
Praseta (12-20 kg)	»	4000 »	4500

PERUTNINA - ZAJCI - JAJCA			
		po kg.	
Kokoši	L.	550 do	600
Piščanci	»	625 »	675
Race	»	400 »	450
Purani	»	500 »	570
Gosi	»	450 »	500
Zajci	»	400 »	450
Jajca (usako)	»	35 »	36

ZITARICE			
		po kuintalu	
Ušenica	L.	6700 do	6800
Sjerak	»	4600 »	4900
Ušenična moka	»	8200 »	9400
Sjerkova moka	»	6000 »	6200
Ušenični otrobi	»	3700 »	3800

GRADBENI LES			
		po kubičnem m.	
Bukovi hlodi	L.	15500 do	16000
Orjevovi hlodi	»	18500 »	20000
Čerješnovi hlodi	»	17500 »	19000
Smrjekovi hlodi	»	15500 »	16500
Jesenovi hlodi	»	18500 »	19500
Borovi hlodi	»	11500 »	12000
Kostanjevi hlodi	»	14500 »	15000

DRVA			
		po kuintale	
Bukova (suhe)	L.	950 do	1050
Bukova (surove)	»	800 »	900
Mehka drva	»	650 »	750
Bukovo oglje	»	2700 »	3000

SER AN MASLO			
		po kg.	
Mlekarniško maslo	L.	970 do	1000
Sir do 2 mjesca star	»	420 »	460
Domače maslo	»	850 »	900
Sir čez 2 mjesca star	»	650 »	680

MENJAVA DENARJA			
		po kg.	
Zlata šterlina		6500	
Napoleon		5600	
Dolar		635	
Sterlina karta		1660	
Svicarski frank		147	
Belgijski frank		12,20	
Francoski frank (100 fr.)		160	
Dinar		92	
Avstrijski šiling		24	
Zlato po gramu		745	
Sreorb po gramu		18	

Ljudska pravljica: Prebrisani kmet in medved

Nek kmet gre v gozd, da naseka drv za zimo, ki je že pred vrati. Kar naen-

krat mu prilomastita nasproti velik medved in divji prašič. Mož se ju prestraši,

ker vidi, da ga hoče medved raztrgati. Ko vidi, da so mu trenutki šteti, prosí

medveda, da mu dovoli pomalciti in potem ponudi kos klobase tudi svojemu na-

sprotniku. Medvedu se klobasa dopade in ga vpraša kje rastejo in kmet hitro po-

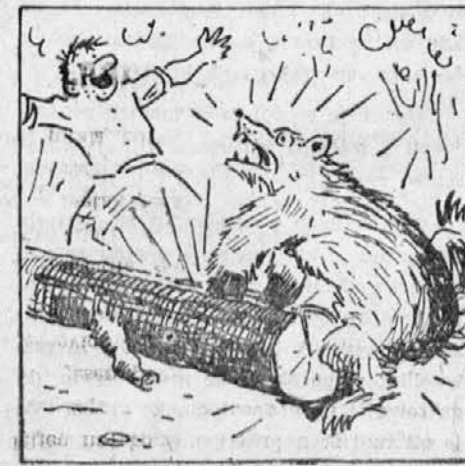
kaže na divjega prašiča. Da bi prišla do klobasa ubijeta divjega prašiča in potem

začne kmet sekati drevo, da bi zakuril ogenj. Ker je drevo zelo debelo, prosí

medveda, da bi mu pomagal razklati deblo. Medved vtakne svoje šape v precep

in kmet sedaj spusti klin, da pripre medvedu táce. Kmet se zadovoljno smeji, ko

ubije kosmatinca in se vrača z divjimi prašičem in medvedovo kožo domov.